

Doç. Dr. Canan Şenöz-Ayata
İstanbul Üniversitesi
Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Deutsch-Türkisches Germanistentreffen, Mannheim, 12 – 17 Ekim 2008

Alman Akademik Değişim Kurulu'nun (Deutscher Akademischer Austauschdienst-DAAD) Alman dili ve edebiyatı alanında çalışan Türk ve Alman akademisyenleri bilimsel platformda buluşturmak üzere düzenlediği kongre, 12-17 Ekim 2008 tarihleri arasında Almanya'da Mannheim Üniversitesi'nde düzenlendi. Bu kongrenin ilki 1994 yılında Bonn'da yapılmış ve o kongrede sunulan bildiriler de yayımlanmıştı¹. 2008 yılındaki kongre 1994 yılında gerçekleştirilmiş olan ilk kongrenin devamı olma özelliğini taşıyordu. Kongrenin temel amacı, Alman dili ve edebiyatı alanında çalışan Türk ve Alman bilimciler arasında işbirliğini ve kültürlerarası diyalogu geliştirmektir. Üç gün süren kongrede, aynı anda farklı salonlarda yapılan paralel oturumlarda edebiyat, dilbilim ve dil öğretimi alanlarında toplam 35 bildiri sunuldu. Kongrenin öğleden önceki oturumlarında tüm izleyicilerin katıldığı genel sunumlar, öğleden itibaren ise konularına göre gruplandırılmış bildiriler yer alıyordu. Akşamları da konferans ve edebiyat okumaları gibi çeşitli etkinlikler gerçekleştirildi. Kongrenin ardından Türkiye'nin onur konuğu olduğu Frankfurt Kitap Fuarı'na bir gezi düzenlendi.

Kongre, 13 Ekim Pazartesi günü Mannheim Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hans-Wolfgang Arndt'ın açılış konuşmasıyla başladı. Prof. Dr. Arndt, Mannheim Üniversitesi'nde okuyan yabancı kökenli öğrenciler arasında en büyük grubu Türklerin oluşturduğunu, buna karşın Mannheim Üniversitesi ile Türkiye'deki üniversiteler arasındaki işbirliklerinin az sayıda olduğunu belirtti. Bu konuşmanın ardından Germanistik Kurulu başkanı Prof. Dr. Klaus-Michael Bogdal, DAAD Yönetim Kurulu'ndan Prof. Dr. Eva Neuland, Alman Germanistler Derneği Yönetim Kurulu'ndan Prof. Dr. Jörg Kilian açılış konuşmaları yaptılar. Prof. Dr. Neuland, konuşmasında Türk kökenli öğrencilerin sorunlarının Almanya'daki eğitim sisteminden kaynaklandığını vurguladı. Bu sorunun çokdilliliğe yönelik projeler geliştirmekle ve

¹ Germanistentreffen Bundesrepublik Deutschland-Türkei: 25.9.-29.9.1994. Hallstadt: Rosch Buch.

uluslararasılığa yönelik bir eğitim gerçekleştirmekle aşılabileceğini ifade etti. Açılış konuşmalarını izleyen etkinlikleri, genel sunumlar, konularına göre bildiriler, akşam etkinlikleri ve Frankfurt Kitap Fuarı olmak üzere başlıca dört grupta ele alacağım.

Genel sunumlar: Açılış konuşmalarının ardından Prof. Dr. Tülin Polat ile Prof. Dr. Nilüfer Tapan, Türkiye’de Alman Dili ve Eğitimi’nin sorunlarını ve potansiyellerini ele alan bir çalışma sundular. Germanistler Derneği Başkanı (GERDER) başkanı Doç. Dr. Zehra Gülmüş ise Türkiye’de Germanistik bölümünün kuruluşunu, gelişimini ve bugünkü durumunu ana hatlarıyla inceleyen, Türkiye’deki Germanistik Derneğini tanıtan “das Selbstverständnis der türkischen Germanistik und des türkischen Germanistenverbandes GERDER” başlıklı bir sunum yaptı. Sorbonne Üniversitesi’nden Prof. Dr. Martine Dalmas dil karşılaştırmalarını konu alan bir bildiri sundu. Basit ve sezgisel dil karşılaştırmalarından örnekler vererek bilimsel dil karşılaştırmalarına geçiş yapan Dalmas, dil içindeki farklı karşılaştırma düzlemleri (sözlü dil, kalıp sözler, ilan, reklam gibi farklı metin türleri) ve yöntemlerini anlattı.

İkinci günün ilk oturumunda Yard. Doç. Dr. Gönül Durukafa, Türkiye’deki Germanistik öğretiminin Türk-Alman ilişkilerine katkısını değerlendirdi. Münster Üniversitesi’nden Prof. Dr. Susanne Günthner ise çeşitli kültürlerden oluşan modern toplumlarda bildirişimin nasıl gerçekleştiğini çeşitli metin türlerini örnek vererek açıkladı. Almanya’da Alman ve Çinli öğrencilerin öğretim üyeleriyle görüşme saatlerinde yaptıkları görüşmelerin farklılık gösterdiğini dile getirdi. Yapılan dilbilimsel konuşma çözümleri sonucunda, Alman öğrencilerin konuşmalarının belli bir yapıya göre biçimlendiğini, Çinli öğrencilerin konuşmalarının böyle bir yapıya sahip olmadığını belirtti. Bu farklılığın yanı sıra, Çinli öğrencilerin kendi kültürlerinden gelen bazı özellikleri bu görüşmelere taşıdıklarını, örneğin konuşmalarında çok atasözü kullandıklarını, öğretim üyesine hediye vermek istemeleri gibi diğer kültürel farklılıklar da saptandığını vurguladı. Prof. Günther’in sözlü iletişim alanındaki kültürel farklılıkları inceleyen bu çalışmasını Prof. Dr. Jörg Roche’nin bilimsel metinler alanındaki kültürel farklılıkları konu alan bildirisi izledi.

Kongrenin üçüncü günü yer alan genel sunumlar DAAD’ye ayrılmıştı. DAAD’de uzun yıllar görev yapan ve emekliye ayrılan Dr. Werner Roggausch, Bologna sürecinin Almanya’daki Alman dili ve edebiyatı eğitimine etkilerinden söz etti. Dr. Roggausch, Almanya’da Alman Dili ve Edebiyatı bölümlerine kayıtlı 90.000 öğrenci olduğunu ve bunlardan % 70’inin eğitimlerini tamamlamadığına dikkat çekti. Almanya’da yüksek öğretimin kişinin kendini geliştirmesine mi yoksa mesleğe yönelik mi olması gerektiği konusundaki tartışmaların halen sürdüğünü, buna karşın İskandinav ülkelerinde verilen

üniversite eğitiminin her iki konuyu da dikkate alarak böyle bir tartışmayı çoktan aştığını belirtti. DAAD'nin Türkiye'den sorumlu biriminin yöneticisi olan Beate Schindler Kovats, DAAD'nin Türkiye ile ilgili programlarını tanıtırken, Almanya'da yüksek öğrenim gören yabancı öğrenciler arasında Türklerin Çinlilerden sonra ikinci sırada yer aldığı bilgisini verdi. Schindler Kovats, çift diplomalı uluslararası yüksek öğretim programlarının önemini dile getirdikten sonra İstanbul'da kurulması planlanan Alman-Türk Üniversitesi hakkında bilgiler iletti.

Bildiriler: Kongrede paralel oturumlarda sunulan bildiriler edebiyat, dilbilim ve dil öğretimi olmak üzere üç grupta yer alıyordu. Aynı saatte paralel oturumlar düzenlenmesi nedeniyle kendi katıldığım oturumlardan yola çıkarak sunulan bildirilere ilişkin bilgi aktaracağım:

Edebiyat alanında sunulan bildiriler: Kongrenin ilk günü, dilbilim ve dil öğretimi alanında sunulan bildirileri dinlediğim için ilk günkü edebiyat bildirimlerine burada yer veremiyorum². İkinci gün katıldığım edebiyat oturumlarında, Prof. Dr. Binnaz Baytekin, Mustafa Kemal Atatürk'ün seyahatnameleri ve anılarıyla Ernst Hirsch'in otobiyografisinden yola çıkarak Türk-Alman ilişkilerini inceleyen bir bildiri sundu. Alman ve Türk yazarların İstanbul'a yaklaşımlarını ve farklı bakışlarını araştıran Prof. Dr. Nilüfer Kuruyazıcı, Emine Sevgi Özdamar ile Orhan Pamuk'un yapıtlarında ve Ernst Hirsch'in anılarında İstanbul'a yönelik imgeleri göz önüne serdi. Bununla birlikte büyük şehir kavramına yönelik çeşitli görüngüleri mercek altına aldı. Şehir kavramının tarihsel gelişim boyutu ve şehir imgesini belirleyen farklı toplumsal katmanlar üzerinde durdu.

Dilbilim alanında sunulan bildiriler: Prof. Dr. Christian Fandrych İngiltere'de Germanistik eğitiminde anadile de yer verildiğini ve anadile yer verilmesinin önemini dilbilimsel temellere dayalı olarak açıkladı. Prof. Dr. Osman Toklu, Türkçe ve Almancada yeme, içme, başsağlığı dilemeye yönelik kalıp sözleri karşılaştıran kültürlerarası bir çalışmadan elde ettiği verileri değerlendirdi.

Kongrenin üçüncü günündeki oturumlarda Prof. Dr. Yadigar Eğit, Türkçe ve Almancadaki hitap etme biçimlerini karşılaştıran kültürlerarası bir çalışma sundu. Prof. Dr. Inken Keim ise Mannheim'da Türklerin getto biçiminde yaşadığı Jungbusch adlı semtteki Türk öğrencilerin konuşma çözümlemelerinden elde ettiği sonuçları aktardı. Prof. Keim yaptığı bilimsel

² Kongrenin ilk gününde yer alan edebiyat bildirimlerini sunanlar ve bildirilerin başlıkları şöyledi: Prof. Dr. Jochen Hörisch, "Erst geköpft und dann gehagen"- Der gute und der böse Fremde in Mozarts "Entführung aus dem Serail", Yard. Doç. Dr. Nihat Ünler, "Wahrheit und Dichtung in D.C. Lohensteins 'Türken Spiele' (Ibrahim Bassa, Ibrahim Sultan)", Prof. Dr. Ortrud Gutjahr, "Schauplätze der Migration. Identität und Rollenwechsel bei Emine Özdamar", Doç. Dr. Nevide Akpınar Dellal "Zum Deutschlandbild des türkischen Schriftstellers Haldun Taner".

incelemeye dayalı olarak Türk öğrencilerin gündelik dili ya da getto dilini kullandığını ve okulda yazılı dili kullanmada büyük güçlükler çektiğini belirtti. Türk öğrencilerin okullarda dilsel ve biçimsel düzlemdeki eksikliklerini düzeltmek için pek şansları olmadığını ve bunun onlar için büyük bir dezavantaj oluşturduğunu açıklayan Prof. Keim, öğrencilerin yazılı ve ölçünlü dili kullanma edinçlerinin geliştirilmesi gerektiğini önemle vurguladı.

Dil öğretimi alanında sunulan bildiriler: Bu alanda sunulan bildirilerden bazıları şu konuları içermekteydi: Yard. Doç. Dr. Meral Çakır, İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi'ndeki öğrencilerin okullarda yaptıkları stajın, Alman dili eğitimi alanında bir modül olarak konumlandırılmasını ele alan bir sunum gerçekleştirdi. Yard. Doç. Dr. Handan Köksal, "Fokus: Absolventen der Deutschlehrausbildung. Einige Bemerkungen zur Berufsorientierung" ve Prof. Dr. Peter Colliander "Ist es sinnvoll von "gutem" und "schlechten" Deutsch zu sprechen? Überlegungen aus der DaFiA-Perspektive" adlı bildirilerinde Alman dili eğitimi alanındaki çeşitli soruları ve sorunları tartıştılar.

Prof. Dr. Şeyda Ozil, Prof. Dr. Mahmut Karakuş ve Yard. Doç. Dr. Ersel Kayaoğlu ile birlikte sunduğumuz "Auf dem Weg nach Bologna-Probleme, Chancen und Perspektiven für die Germanistik der Universität İstanbul" başlıklı bildirimiz, içerik açısından doğrudan bu konuyla ilişkili olmasa da kongreyi düzenleyenler tarafından dil öğretimi grubu içine yerleştirilmişti. Bildirimizin amacı, İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndaki öğretimin, dünyadaki toplumsal, siyasal ve kültürel değişimlerin ve küreselleşmenin etkisiyle nasıl yeniden yapılandırıldığını, bununla bağlantılı olarak ders programında yapılan değişiklikleri açıklamak, yapılan bu değişiklik ve düzenlemelerin Bologna süreciyle de nasıl uyum sağladığını ortaya koymaktı. Sunumumuzda geleneksel Alman dili ve edebiyatı eğitiminin yanı sıra ekonomi, medya ve yazın çevirisine yönelik seçmeli ders modülleri oluşturarak öğrencilerimizi belli meslek alanlarına yönelik olarak hazırladığımızı, yapılan Erasmus sözleşmeleriyle öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliğini sağladığımızı, açacağımız yeni master programıyla (türkisch-deutsche Studien) uluslararası düzeyde eğitim faaliyetlerimizi sürdüreceğimizi açıkladık. Uluslararası yeni master programı bildiriye dinleyen katılımcılar tarafından çok ilgi gördü. Kültürel boyuttaki Türk ve Alman ilişkileri konusunda öğrenim görmek isteyen Alman öğrencilere bu programın çok yarar sağlayacağı dile getirildi.

Akşam etkinlikleri: Kongrenin ilk günü akşam düzenlenen konferansta, Alman Meclis başkanı Prof. Dr. Rita Süßmuth, Almanya'da yaşayan yabancıların Almanya'ya uyum sağlamasını konu alan bir konuşma yaptı. Prof. Süßmuth, Almanya'da çokdillilik konusuna önem verilmesi ve farklı kültürden gelen

öğrencilerin öğrenme kültürlerinin araştırılması gerektiğini belirtti. Süßmuth konuşmasında “uyum” sözcüğü yerine “kültürler arasında seyretmek” (statt “Integration” , “navigieren zwischen den Kulturen”) ifadesini tercih ettiğini vurguladı. Kongrenin üçüncü günü akşamı ise Alman Dil Enstitüsü’nde Emine Sevgi Özdamar, “Berlin”adlı yapıtından çeşitli bölümler okudu. Okuma etkinliğini tartışma ve yorumlar izledi.

Akşamları düzenlenen konferans ve okuma etkinliklerinin yanı sıra, kongre katılımcıları üç gün boyunca akşam yemeklerinde bir arada oldular. Bu da Türk ve Alman bilimcilere yakından tanışma ve yeni projeler üzerinde görüşme olanağı sağlanmış oldu.

Frankfurt Kitap Fuarı: Üç gün süren bu kongrenin ardından 16 Ekim 2008 günü, Türkiye’nin onur konuğu olduğu Frankfurt Kitap Fuarı gezildi. Kongreye katılanlar kitap fuarında ilk olarak DAAD tarafından düzenlenen Türk-Alman ilişkilerinin tartışıldığı bir paneli izledi. Panelin konuşmacıları, Alman Meclis başkanı Prof. Dr. Rita Süßmuth, Wiesbaden Üniversitesi’nden Prof. Dr. Christine Wagner, Marmara Üniversitesi’nden Feruzan Gündoğar, Deutsche Welle radyosundan Baha Güngör, Almanya’da yaşayan ve Almanca yazan Türk kökenli yazar Zafer Şenocak’tı. Paneli DAAD’den Beate Schindler Kovats yönetti. Panelde söz edilen önemli konulardan bazıları şöyleydi:

Prof. Dr. Rita Süßmuth, Almanya’ya uyumun edebiyat, kültür ve bilim üzerinden gerçekleştirilebileceğini vurguladı. Prof. Dr. Christine Wagner, Türk ve Alman öğrencilerinin birlikte gerçekleştirdikleri “Kultur Alakart” adlı yemek kitabı projesinin iki farklı kültürden gelen gençleri birbirlerine ne kadar çok yaklaştırdığını gözlemlediğini ve farklı kültürlerden insanların karşılaşmasının, buluşmasının oldukça önemli olduğunu söyledi. Prof. Dr. Feruzan Gündoğar, Türk-Alman ilişkilerinin tarihçesine kısaca değindikten sonra, ağırlıklı iki ülke arasındaki ilişkilerin eğitim ve bilim boyutu üzerinde durdu. Baha Güngör ise Türklerin Alman medyasında haber spikeri ya da televizyon programı yapımcısı gibi etkin görevlerde daha fazla yer almasının hem uyumu kolaylaştıracağını hem de Türklere olan bakışı değiştirebileceğini dile getirdi. Güngör, Almanların Türklere tepeden bir bakışla değil de aynı seviyede bireyler olarak yaklaşmasının da uyum sürecine katkıda bulunacağını belirtti. Zafer Şenocak da Almanya’daki eğitim sistemi içindeki problemlerin çözülmesinin uyum sürecine olumlu etki edeceği görüşünde olduğunu açıkladı.

Bu panelden sonra kongreye katılanlar, kendi ilgi alanlarına göre Frankfurt Kitap Fuarını gezdiler. Programa bakıldığında fuardaki Türk edebiyatı ve sanatına yönelik etkinlikler aracılığıyla Türkiye’nin entelektüel birikimlerinin, kültürel mirası ve zenginliğinin göz önüne serildiği anlaşılıyordu. Onur konuşunun Türkiye olması nedeniyle yalnızca edebiyat yapıtları ve bilimsel kitaplar sergilenmiyordu. Önemli Türk şair ve yazarlarının posterlerinin yer

aldığı sergiler, Forum Alanı, Film-Sinema Bölümü, Agora, Çocuk Yayıncıları Bölümü ve Çizgi Roman Bölümü toplam 4060 m²'lik bir alana yayılmıştı. Edebiyat, çeviri, tarihsel ve toplumsal konularda birçok panel ve tartışma yer alıyordu. Fuarda geçirdiğimiz bir gün boyunca Orhan Pamuk ile yapılan İngilizce bir söyleşiyi, İlber Ortaylı'nın yer aldığı bir paneli, Kürşat Başar ve Esmahan Akyol'un edebiyat okumalarını izleme fırsatına eriştik. Doğan Hızlan, Hilmi Yavuz ve Prof. Dr. Zehra İpşiroğlu gibi edebiyat, felsefe ve eleştiri konusunda önemli araştırmalar yapan yazar, eleştirmen ve bilim insanlarıyla çağdaş Türk yazarlarını Almancaya çevirme (türkische Bibliothek) projesinde çalışan Prof. Dr. Erika Glassen ile rastlantısal olarak karşılaştık. Türk edebiyatı, dili, tarihi ve kültürüne yönelik tanıtıcı broşürlerin ve Dede Korkut, Mevlana'dan başlayarak çağdaş Türk Edebiyatı yazarlarına kadar gelişen bir çizgide Almanca ya da İngilizceye çevrilmiş Türkçe yapıtların ücretsiz olarak ziyaretçilere dağıtılması, kültürel birikimimizi tanıtmak açısından olumlu bir çabaydı.

Sonuç olarak bu kongre, bilimsel düzlemde yeni Alman bilimcilerle tanışmak ve onlarla ortak çalışmalar, projeler üretmek için güzel bir zemin oluşturdu. İki ülkenin bilimsel işbirliği çerçevesinde hangi konuların odak noktası olabileceği konusunda yeni düşünceler geliştirilmesine katkı sağladı. Kongre kadar Frankfurt Kitap Fuarını da gezebilme olanağının tanınması, katılımcılara bilimsel kazanımların yanı sıra güzel bir kültürel deneyim de yaşatmış oldu. Bu nedenle böyle bir kongreyi ve organizasyonu düzenleyerek Alman dili ve edebiyatı alanında çalışan Türk bilimcileri davet eden Alman Akademik Değişim Kurulu'na (DAAD) ve bu etkinliğe katılmamız için bize izin veren İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'na teşekkür ediyorum.